

kens over sociale revoluties. Van daar dat de minderheidsgroepen de echte erfgenamen zijn van de theatertraditie. De meeste van de blanke acteurs zitten in film en televisie, de machtsmedia bij uitstek. De acteurs uit de minderheidsgroepen mogen zich met theater bezig houden. Daar word je slecht betaald en daar zit weinig glamour aan vast. Maar zij werken des te beter, daarom is het voor mij een grote eer om hen nu in mijn regie bezig te zien. Ik leer van hen zoals ook het publiek dat doet. Ten slotte komt het uitstekend het stuk ten goede."

Je zei, ik vecht tegen materialisme. Wat wil dat zeggen?

"Wel, dat heeft met Plato te maken. De dingen zijn niet wat ze schijnen te zijn. Mensen die alleen op de uiterlijke schijn afgaan, lopen gefrustreerd weg uit mijn voorstellingen. Ik doorprik de schijn. Materialisme heeft immers geen bodem, het draagt niets. Veel opera en theatervoorstellingen zijn louter materialistisch, alhoewel ze er heel mooi kunnen uitzien. Ik wil het bewust lelijk of verschrikkelijk maken. Het decor in *Ajax* is in de eerste plaats de achterkant van het Pentagon, waar de vuilbakken neergezet worden. Maar het is tegelijkertijd een strand en een rechtszaal. Door er drie dingen tegelijk van te maken, betekent dit dat geen van de drie belangrijk is. Je geeft als theatermaker alleen rangschikkingen aan, die worden samengevoegd door de toeschouwer."

Muziek

Hoe sta je tegenover opera, anders dan tegenover theater?

"Opera heeft meer met spiritueel denken te maken, omdat het niet onmiddellijk met de dagelijkse realiteit te maken heeft. Opera plaatst het argument op een hoger niveau. Je kan niet gaan zitten lagen afkrabben zoals je dat met theater kan doen. Je zit onmiddellijk op een bepaalde trap. Daar heb ik soms last mee."

Hoe ga je te werk met opera? Want Mikado van Gilbert en Sullivan regisseren is iets totaal anders dan Ajax?

"Ik ben nog jong en heb nog geen methode opgebouwd. Ik kan wel zeggen, alhoewel de voorstelling een succes was in Chicago, dat ik *Mikado* niet meer wil regisseren. Ik haatte achteraf dat werk. Ik vond dat tijdsverspilling. Ik heb Shakespeare, Tsjechov, Sophocles, Mozart en wat nog allemaal gedaan, grote diepe stukken. Bij *Mikado* dook ik in een ondiepe plas. Na twee weken kon ik er niets meer in ontdekken.

Dat was nog nooit gebeurd in mijn leven. Met zo'n materiaal wil ik niet meer werken. Maar goed, theater en opera pak ik op dezelfde manier aan. Te meer omdat verschillende van mijn theatervoorstellingen een operastructuur meekrijgen. Theater wordt slechts interessant wanneer het in een richting geduwd wordt, wanneer het iets anders wordt, muziek wordt, een reportage, een schilderij zoals bij Wilson. Ik duw het naar de muziek, ik leg mijn theatervoorstellingen een muzikale structuur op. Ik wil dat bijna onmerkbaar doen en dat is moeilijk, maar als het lukt, is het resultaat fantastisch."

Bij opera zit je wel aan vaste structuren en regels gebonden?

"Toch niet, want zelfs daar kun je in de bewegingen een ambiguïteit inbouwen. Een beetje zoals bij een film van Hitchcock. Een hand grijpt naar een glas melk. Dat is een heel eenvoudige beweging, maar die tegelijkertijd iets dreigend kan uitdrukken. Dat doe je door beelden te isoleren. Door toevoeging van de muziek is dat bij opera zelfs nog gemakkelijker. Zo krijgen de meest eenvoudige bewegingen een sterke intensiteit."

Heb je een voorkeur voor componisten?

"Ik zit middenin een Mozartcyclus. Ik heb vroeger heel Händel geregisseerd. Nu ben ik vooral in nieuwe opera's geïnteresseerd. Het geven van opdrachten voor nieuwe opera's is trouwens een noodzaak om opera te laten overleven. Want een komponist van vandaag moet zich omringt voelen door werken van zijn tijd, juist zoals dat het geval was met Mozart en Verdi. Ik zal nog met plezier oude meesterwerken regisseren, maar het is de hoogste tijd dat ook onze tijd zijn meesterwerken krijgt. Daarom regisseeer ik volgend jaar bij het Muziektheater in Amsterdam *Nixon in China*, een werk van de componist John Adams, gebaseerd op een tekst van Alice Goodman. Een heel rijke tekst die de komponist erg geïnspireerd heeft."

Beelden

Toch heb je veel aarzelingen om in Europa te komen werken?

"Ik krijg hier veel aanbiedingen, maar ga daar niet op in. Wat enigszins pijnlijk is, want de voorwaarden zijn hier geweldig. In Amerika heeft men geen enkel benul van wat cultuur eigenlijk inhoudt. Daar moet je telkens je bestaan als kunstenaar verdedigen. In Europa moet ik me niet met die vraag zelf bezighouden maar met het echte werk.

Terzelfdertijd weet ik dat theater gemaakt moet worden voor een bepaalde plaats, op een bepaald tijdstip, voor een bepaald publiek, wil het effect hebben. Ik werk met beelden die ik sinds mijn jeugd heb meegemaakt. Ik weet wat het betekent op te groeien in Amerika en kan daar beelden op de scène terugplaatsen waarvan ik weet dat die gaan verrassen. Ik kan onschuldige normale beelden plaatsen, beelden die de aandacht afleiden, en die plots als een pijl de toeschouwer treffen. Dat zijn beelden die je in reserve houdt en waarvan ik weet hoe die in Amerika gaan aankomen, maar niet in Europa. Hier een stuk komen creëren lijkt me pure verwaandheid, want ik ken het leven hier niet. In Amerika weet ik hoe iemand de dag doorbrengt, welke kleren gedragen worden, ik weet wat dat is, ik voel dat en kan dat op het theater brengen. Vandaar mijn enige compromis: een produktie naar hier brengen die ik in Amerika gemaakt heb en die hier presenteren als een soort prentkaart. Dan kan het voor de Europeanen interessant zijn om te zien hoe in Amerika gedacht en geleefd wordt.

Ik wil daar onmiddellijk aan toevoegen hoe tragisch het is dat wij in Amerika zo slecht geïnformeerd zijn over wat er zich in Europa afspeelt. Wij weten niets over de politiek hier, omdat de pers ons dat niet meegeeft. Ik verzeker je dat de meeste Amerikanen niet eens de Europese staatshoofden kennen. Thatcher wel, omdat er zoveel cartoons over haar gemaakt worden. Dat komt omdat wij als volk geen opmerkingsgave bezitten wat buitenstaanders betreft. Er is een compleet onvermogen om andere denkwijzen te begrijpen.

Daarom praat ik liever over dingen die ik begrijp. Daarom werk ik voor een Amerikaans publiek. Tegen alle weerstand in. Inderdaad, het liefst van al zou ik in Europa willen werken, omdat het daar comfortabeler aan toegaat en ook omdat ik sterk beïnvloed ben door de Europese kunst. Godard is mijn lievelingscineast, die versta ik door en door. De meeste van mijn stukken zijn Europees. Ik regisseeer weinig Amerikaanse stukken. Ik forceer die stukken, die van elders komen, om een beetje Amerikaans te worden. Waarschijnlijk doe ik dat omdat ik die hier mis. Ik plaats ze bewust in een Amerikaanse context. Dan denk ik achteraf, zo worden ze een beetje van ons of misschien waren ze wel zo. Dat is dan weer een typisch Amerikaans standpunt... dat hoop ik tenminste, ha ha ha ha."

**Johan Thielemans
Pol Arias**